

חיי אברהם

פרשת לך לך תשפ"ז

בענין "כרת ערירי ומיתה בידי שמים"

וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יָמַל אֶת בְּשָׁר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָהָ אֶת בְּרִיתִי הַפֶּה (י"ז י"ד)

ופירש"י ונכרתה הנפש הולך ערירי ומת קודם זמנו.

(א) וכך שיטת רש"י בכל מקום דבכלל כרת איכא תרתי, נקצרו ימיו וכריתת בניו. וכ"כ בפ' אחרי מות גבי שחוטי חוץ (י"ז ט') ואל פתח אהל מועד לא יביאנו כו' ונכרת כו' ופירש"י זרעו נכרת וימיו נכרתין. ובכתובות (לא. ד"ה זר) פירש"י כרת הוא וזרעו נענשין דכתיב ערירים יהיו. ובחולין (לא. ד"ה לביתה) פירש"י דימיו נכרתים וזרעו נכרת כדכתיב ערירים יהיו. וכ"ה ברש"י פסחים (כט. ד"ה את). וע"ע בכריתות (ב. ד"ה פסח, ודף ז. ד"ה כרת). וביבמות (נה. ד"ה ערירים) כ' דערירי היינו נמי כרת שזרעו נכרת. ולכא' מבואר דלרש"י כרת וערירי חדא היא¹. ומ"מ איכא חילוק בין כרת למיתה בידי שמים, וכמש"כ בשבת (כה. ד"ה ונכרת) דבכרת איכא תרתי כנ"ל, ובמיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי.

אולם דעת תוס' ביבמות (ב. ד"ה אשת) ובשבת (שם)² בשם הריב"א דאין נכרת הוא וזרעו אלא בעריות דכתיב בהו ערירי³. ולכן כ' דהחילוק בין כרת למיתה בידי שמים היינו כדאיתא במו"ק (כח.) מת בחמשים שנה זו היא מיתת כרת כו' ששים זו היא מיתה בידי שמים⁴, או כדאיתא בירושלמי (ביכורים פ"ב) דעד חמשים הוי כרת דמפיק מאל תכריתו את שבט הקהתי

¹ וכ"ה שיטת הערוך (ערך כרת), ר' גרשום (כריתות כג:), הראב"ד (בספרא פ' ויקרא דבורא דחובה פרשתא י"א פ"ט אות ח'), שיערי תשובה (ש"ג אות ק"ז), וריא"ז (יבמות פ"ו אות י"ט), שו"ת הרי"ד (סי' צ"ו) ועוד, ויע' בשו"ת יביע אומר (ח"ג אבה"ע סי' כ"א).

² וע"ע תוס' בכריתות (ז. ד"ה דחנקתיה).

³ וברמב"ן פ' אחרי מות (י"ח כ"ט) כ' דיתכן שהוקשו כל העריות זו לזו, אבל בשאר הכריתות כגון חלב ודם אין לנו. וע"ע בתוס' יבמות שם ועוד ראשונים בדעת הריב"א דמשמע לכאן ולכאן.

⁴ ובתוס' שבת ויבמות שם משמע דששים הוי מיתת כל אדם ומיתה ביד"ש הי' שאין לה זמן קבוע אלא שמת בשביל עון זה, ויע' יעב"ץ מו"ק שם ומהרצ"ח יבמות שם. וע"ע בתוה"ר יבמות שם דלא פליגי הבבלי וירושלמי אלא דכרת הוא בחמשים ופעמים שהזכות תולה וחי לאחר נ' אבל לא יגיע לס', ומיתה לס' ופעמים שהזכות תולה וחי לאחר ששים קצת אבל מת קודם זמנו, וע"ע בתוה"ר מו"ק שם דכוונת רבא מנ' עד ס' הי' מיתה בידי שמים ולק"מ מהירושלמי. וע"ע ביש"ש (יבמות פ"ו ס"ח) דכוונת הירושלמי מנ' עד ס' איכא כרת, אולם יע' מס' שמחות מת פחות מחמשים וכו' (פ"ג ה"ח, לגי' דידן, אולם יע' ברמב"ן שער הגמול ובטור יו"ד סי' של"ט ולק"מ).

ועבודתם עד חמשים, ומיתה ביד"ש הוי עד ששים⁵. וע"ע תוס' במו"ק (שם ד"ה ומיתה) בשם י"מ דחמשים עד ששים הוי מיתה בידי שמים ומ"מ בהדי מיתת זרעו הוי כרת⁶. ובאמת יל"ע בדעת רש"י שלא הזכיר בכל הני מקומות הנ"ל ענין חמשים שנה או ששים שנה רק כתב שימיו נקצרים ותו לא⁷.

ויע' ברמב"ן ס"פ אחרי מות (י"ח כ"ט) שביאר דאיכא שלשה ענינים בכרת⁸. האוכל חלב או דם והוא צדיק ורובו זכיות אבל גברה תאותו עליו ונכשל בעבירה ההיא, יכרתו ימיו וימות בנעורים קודם שיגיע לימי זקנה, והם ששים שנה, ואין נפשו בהכרת, אבל יהיה לו חלק בעולם הנשמות כפי הראוי למעשיו הטובים כי צדיק היה, ובזה אמר ונכרת האיש ההוא. ואילו לההוא שעונותיו מרובין מזכיותיו, עונש הכרת שבעבירה החמורה מגיע לנפש החוטאת לאחר שתפרד מן הגוף והיא נכרתת מחיי עולם הנשמות, ובמחויבי הכרת הזה רומז הכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני, וכתוב והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה. ואלו אין להם כרת בגופם, אלא פעמים שיחיו ויגיעו לימים רבים וגם עד זקנה ושיבה. ויש כרת חמור שנכרת גופו ונפשו, והוא הנאמר בו כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה, ודרשו הכרת, בעולם הזה, תכרת, לעולם הבא כו'. ואין כפל הכרת הזה הנאמר בתורה אלא בעניני עבודה זרה ומגדף, עכת"ד. וע"ע מש"כ הרמב"ן בשער הגמול (אות קכ"ב).

וע"ע באברבנאל (פ' שלח ט"ו כ"ב) שהרחיב בזה מאד להביא כמה שיטות, ויובא כאן דבריו בקיצור. בתחלה הביא שרס"ג והאבן עזרא סוברים שענין הכרת הוא קצור ימי החוטא וענין הכרת הוא עצמו ענין המיתה בידי שמים ואין הפרש ביניהם כלל⁹. וחולק עליהם לפי שמנו חז"ל (סנהדרין פג.) אותם שמיתתם בידי שמים אבל לא זכרו בכללם אחד מכל הל"ו כריתות. וכן כשמנו במשנת ריש כריתות אותם הל"ו כריתות לא זכרו בכללם אחד ממחויבי מיתה בידי שמים. והוא המורה שאין ענין הכרת כענין המיתה בידי שמים עכ"ד.

⁵ ובנוסח על חטאים כו' כרת וערירי, משמע דתרי מילי נינהו כשיטת הריב"א, ולדברי הערל"נ הובאו לקמן, ניחא. ושו"ר במג"א (סי' תר"ז סק"ג) דהשמיט ערירי, ובפמ"ג שם העיר דתלוי בפלוגת ראשונים.

⁶ ובפשטות משמע כדברי רש"י הנ"ל, אולם יע' בשו"ת אבנ"ז (אבה"ע סי' מ"ה) שביאר דפחות מנ' גם כשמת לבד בלא זרעו הוי כרת, ואילו מנ' עד ס' אם מת לבד הרי זה מיתה ביד"ש ואם מת עם זרעו זה כרת, וכ' שם היכי דייקו תוס' כן מהפסוקים.

⁷ ושו"ר שכן העיר הנצי"ב בעמק הנצי"ב (בספרי, פ' בהעלותך פיסקא י"ב), וברכת הנצי"ב (מכילתא פ' בא סי' ח'). ויע' מש"כ בשו"ת מהר"י אסאד (אבה"ע סי' קנ"ח).

⁸ וע"ע כזה בר' בחיי שם וריקאנטי (פ' לך לך י"ז י"ד).

⁹ ע"ע בזה בגר"פ לרס"ג (ח"ג פתיחה עמ' לב; אות כו).

אמנם נראה ליישב, ובהקדם לציין הא דאיתא בספרי פ' חקת (פיסקא קכ"ה) גבי טומאת מקדש וקדשיו, מפני מה ענש להלן מיתה וכאן כרת, ללמדך שמיתה היא כרת וכרת היא מיתה¹⁰, עכ"ל, וי"ל דכוונתם דבעצם אין הבדל כלל בין הל"ו כריתות והחיובי מיתה בידי שמים, אלא רק בזמן שהם מתים, זה בפחות מנ', וזה בפחות מס', וכשיטת תוס' הנ"ל, אבל העונש בשניהם שוים, שדוקא החוטא מת ולא זרעו, ואין ענין כרת על הנפש כלל.

שוב הביא שיטת רש"י הנ"ל שזרעו נכרת וימיו נקצרים, ושיטת תוס' שכרת בנ' ומיתה ביד"ש בס', והק' עליהם מסברא דאם חטא אחרי שהזקין איך נאמר שלא יגיע אליו מהעונש בזקנתו¹¹ (ועל רש"י הוסיף להקשות דאיך יענשו בניו שלא חטאו כשלא יגיע אליו עונש). ואח"כ הביא הא דאיתא במו"ק שם רב יוסף כי הוה בר שיתין שנין עבד יומא טבא לרבנן אמר השתא נפקי לי מכרת א"ל אביי נהי דנפק מר מכרת דשני מכרת דיומי מי נפק מר, והיינו מיתה חטופה, וגם בזה דחה דאין לומר דזה העונש כרת המוזכר בכל מקום, וכ' דכל הנך שיטות עד עתה ס"ל דענין הכרת הוא על הגוף בלבד בעוה"ז.

ואח"כ הביא דעת הר"מ בפיה"מ (פ"ט דסנה"ל¹²) וכ"ד הרע"ב שם, דמיתה בידי שמים הוא פחות מן הכרת לפי שהמחוייב כרת ישאר עליו עונש גם

¹⁰ יע' מש"כ בזה בשער הגמול הנ"ל, שו"ת רי"ד הנ"ל, נצי"ב הנ"ל ועוד.

¹¹ ובר' בחיי (פ' אחרי י"ח כ"ט) יישוב דזקן ימות בכרת דיומי ביום ג' לחליו, יע' בסמוך בגמ' דמו"ק מזה (וכך היא גירסת תוס' בשבת שם דמת ביום ג' היא מיתה של כרת, וכ"ה במס' שמחות (פ"ג ה"י). אולם רש"י פי' במו"ק שם מיתה חטופה, והי' מת מיד). וכאן המקום להאריך קצת בזקן שאכל חלב וכי"ב, דהנה בתר"י יבמות שם ועוד ראשונים הביאו ירושלמי בהדיא (וכ"ה במס' שמחות הנ"ל) דזקן שאכל חלב יש לו כרת דיומי. והנה כ' הר"מ בהל' מילה (פ"א ה"ב) דאינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד. והשיג הראב"ד שם דכל יום עומד באיסור כרת (ואזיל לשיטתו במש"כ בתו"כ דס"ל כרש"י דאיכא כרת בעוה"ז, הובאו דבריו לקמן), והקשה הרמ"ך לאחר שימות מאי כרת שייך ביה, ותי' דבמותו יהיה נדון וכ"כ בכס"מ בתי' א' דיתחייב כרת לנפש כמבואר הר"מ בהל' תשובה. ובתי' ב' כתב דימות בקיצור ימים דהי' כרת דיומי, וכנ"ל. וע"ע בשו"ת מהרי"ל דיסקין (הובא לקמן) שכ' דבזקנה שייך כרת דיומי. אולם יע' בשו"ת חכם צבי (סי' מ"ט בסופו) שכ' שלא יתכן בבן פ' שאכל חלב לא כרת דשני ולא דיומי, על כן א"א לקיים בו כרת אלא לעוה"ב בעונש גיהנם. וכ"כ בשו"ת מהר"י אסאד (ח"ב סי' קנ"ח בסוף התשובה) שכתב בדעת הר"מ דליכא כרת דיומי לזקן. ואיתא במו"ק שם רב הונא נח נפשיה פתאום, הוּו קא דייגי רבנן, תנא להו זוגא דמהדייב לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות (שמונים שנה), אבל הגיע לגבורות זו היא מיתת נשיקה, ע"כ. ומשמע לכא' דלא כהירושלמי הנ"ל דאיכא כרת דיומי בבן פ', אלא לעולם נחשב כמיתת נשיקה וא"כ שפיר כ' האחרונים דליכא כרת בכה"ג אלא לע"ל. וכן ביאר שיטתם בחיד"א בעין זוכר (מערכת ב' אות כ"ג), אלא דכ' שם לחלוק עליהם מדברי הירושלמי הנ"ל דשפיר איכא כרת דיומי בזקן, אולם ביאר דברי הירושלמי דהני מילי היכא דחלה ומת אז איכא כרת דיומי אף בזקן, משא"כ במת פתאום כשלא חלה הוי מיתת נשיקה, עכ"ד. ואינו ברור לי בדעת החיד"א במי שמת ביום א' או ב' אחר שחלה אם נחשב כמיתת נשיקה כיון דלא מת ביום ג' או דלמא הוי ככרת דיומי כיון דחלה קודם, ומת בג' ימים הוי לאו דוקא. ועוד יש להעיר דלשיטת רש"י הנ"ל דגם במת מיתה חטופה הוי כרת דיומי א"א ליישב כנ"ל.

¹² וע"ע הל' תשובה (פ"ח ה"א וה"ה), וספר המצוות בשרש י"ד, והל' מילה (פ"א הל"ב) והג' רמ"ך וכס"מ שם.

לאחר המיתה, והמחוייב מיתה בידי שמים נתכפר לו כשמת ע"כ. ובפרק חלק כתב וז"ל והנקמה הגדולה היא שתכרת הנפש ותאבד וכו'. והביא דעת הרמב"ן הנ"ל. וכ' דמשמע מתוך דבריהם דסוברים דכרת הנפשי ענינו העדר הנפש והפסדה לגמרי¹³, ורק בעובד ע"ז ומגדף הכרת הוא לגוף ולנפש. והקשה עליהם מגמ' מו"ק הנ"ל שהכרת הוא לחמשים שנה והא הרמב"ם כתב שהכרת הכללי הוא לנפש בלבד ואינו לענין הגוף, וכן הק' מזה על מש"כ הרמב"ן במי שעונותיו מרובים מזכותיו שיש עונש לנפש בלבד¹⁴.

ולכן כתב לחדש שהכרת כולל לגוף ולנפש, אם לגוף בעולם הזה שיקצרו ימי החוטא, ואם לנפש שאחרי הפרדה מן הגוף בעולם הנשמות תתרחק מזיו השכינה. ולכן נקרא העונש ההוא כרת שהוא הלשון הנופל על הענף הנכרת מן האילן, אבל אין זה לנפש העדר גמור והפסד מוחלט, אך הוא עונש וצער גדול לנפש ואחרי קבול העונש תשוב לקבל העדן והעונג¹⁵. ואע"ג שאחז"ל עונש הרשעים בגיהנם י"ב חדש לא אמרו זה בענין הכריתות כי בהם עונשם לנפש זמן יותר ארוך מזה, ואין כל הכריתות שוים בעונש הנפשי, אבל יתחלפו בהתמדת זמן העונש בין רב למעט כפי חומר החטא או קלותו. ואמנם מה שנאמר במגדף הכרת תכרת הנפש ההיא שדרשו חז"ל הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא אינו עונש מיוחד למגדף כמו שחשב הרמב"ן אבל הוא ביאור ענין כל כרת וגדרו.

ומצאנו שאונקלוס תרגם כל מקום שנאמר ונכרתה הנפש ההיא ואישתיצי אינשא, שהיה הכרת לגוף ולנפש כמו שביארתי ולכך תרגם בו תמיד אינשא שהוא כרת האנושות שהוא כולל לגוף ולנפש כי אין האנושות אלא חבור הנפש המשכלת עם הגוף האנושי. ומפני זה שלא נחשוב שהיה הכרת לנפש בלבד ולא לגוף לא תרגם נפשתא. וכדי שלא נחשוב שהיה הכרת לגוף לבד

¹³ ובענין זה יע' מש"כ בס' הגמול בדעת הרמב"ן, וע"ע בנפש החיים (שער א' פ"ז והלאה).
¹⁴ ובדעת הר"מ לגבי עונש ערירי, הנה אם העונש כרת הוא לאחר מותו בלבד, מאי שייך עונש ערירי בכלל, וכן העירו באחרונים. אולם יש שהבינו בדעת הר"מ דלא כהאברבנאל אלא דהעונש לאחר מיתה הוא בנוסף להעונש בחייו, יע' בשו"ת הרדב"ז (ח"ח סי' ע') מש"כ בזה, וכן כ' בפמ"ג (פתיחה כוללת ג' י"ח), בתפארת ישראל סנה' שם, ובשד"ח (אות כ' כלל צ"ו). ואילו בדברי הגרי"פ הנ"ל הק' על הר"מ מגמ' דמו"ק וכדברי האברבנאל (ושו"ר בספרו פרחי ציון על כפתור ופרח (א' י"ח) שהק' כנ"ל ע"ד הר"מ מגמ' דמו"ק ויישב ע"פ הספרא מיתה היא כרת וכרת היא מיתה דסתם כרת הוי בגדר מיתה ביד"ש רק חמיר טפי דמת קודם למי שמחוייב מיתה ביד"ש, אבל מוגדר כמיתה ביד"ש, וכדברי הגמ' במו"ק וגם הר"מ מודה לזה, רק דאיכא עוד כרת בגדר אבדון דהוי עונש לאחר מיתה גם כן עכ"ד שם, ולכא' דלא כדבריו בפ' על רס"ג בגדר אבדון יע"ש ודו"ק). ובאברבנאל שם כ' דהר"מ חולק על רש"י בענין עונש ערירי, וא"י כוונתו. אולם ראיתי באבי עזרי (הל' איס"ב פ"ב ה"א) שכ' מהא דהר"מ לא הביא ענין ערירי ע"כ ס"ל דכרת וערירי חדא היא כשיטת רש"י. והנה בענין מילה יש לדון ע"פ הנ"ל דלפי השיטות בדעת הר"מ דחייב כרת גם בחייו, יש לומר כתי' ב' דכס"מ דשייך כרת דיומי או י"ל דשאני מילה דליכא כרת בימיו כיון דאפשר לקיים המצוה כל ימיו ולכן לא שייך לענוש בכרת בחייו. ולפי השיטות דחייב כרת רק לאחר מיתה, י"ל כתי' א' דכס"מ כפשוטו דליכא כרת אלא לנפשו א"נ גם אם יש כרת דיומי י"ל דא"ז כרת גמור (וכמש"כ הערל"ן ועוד) ולכן א"ז בגדר כרת מחייו.

¹⁵ ויע' בזה בשער הגמול שם, ובר' בחיי הנ"ל.

ולא לנפש לא תרגם בו גברא אבל תרגם אינשא שהוא כולל לגוף ולנפש, עכת"ד האברבנאל.

(ב) תוספות שם הביאו ראייה לדעת רש"י מהא דאיתא ביבמות (נה.) דודתו דכתב בה רחמנא ערירים יהיו למה לי, ובשלמא לשיטת רש"י כיון דערירי היינו כרת שפיר פריך למה לי ערירי בדודתו, אבל לשיטת ריב"א מכרת לא שמעינן ערירי ומאי קבעי, יע' בתוס' יבמות מה שתירצו.

אולם כתבו הראשונים כמה ראיות לשיטת הריב"א, יע' בתוס' שהביאו בשם הר' משה, דבתורת כהנים ממעט אשת אח מן האם מכרת מדכתיב אשת אחיו נדה היא מה נדה יש לה היתר אף אשת אח דיש לה היתר דהיינו מן האב דשריא כשאין לה בנים, ומשמע דאתי למעוטי מכרת, ואילו בכולי הש"ס משמע דיש בה כרת כמו בשאר עריות דהא מני לה גבי חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן, ובשלמא לפירוש ריב"א אתי שפיר דמצינן למימר דממעט לה מערירי אבל לא מכרת, אבל לרש"י הקושיא במקומה עומדת, עכת"ד תוס'.

ובערוך לנר (ריש יבמות) יישב לדעת רש"י וז"ל, דאף דרש"י ס"ל דלשון כרת משמע הוא וזרעו נכרת מכ"מ לא בכל כרת איכא ערירי לפי המסקנא (יבמות נה. הנ"ל), דרק ס"ד דמקשן שם היה כן, אבל לפי מה דמתרץ שם לפרש לשון ערירים יהיו וערירים ימותו¹⁶, יש חילוק רק בין כרת סתם לכרת עם ערירי, דבכרת אפשר שיכרת זרעו אחריו אחר שכבר מת וגם באין לו בנים בשעת חטא אפשר שיהיו לו אחרי כן רק שימותו אחריו דבכרת אין העונש רק שיכרת זרעו ג"כ, אבל לא צריך שיהי' זה בחייו דוקא. אבל ערירי חמור מכרת דבאין לו בנים לא יולדו לו כלל כדיליף מערירים יהיו, וביש לו בנים ימותו בחייו דוקא שיהיה לו העונש שיראה במיתתם כדיליף מערירים ימותו. ולכן גם לדעת רש"י שייך פי' ה"ר משה דמעונש ערירי לבד ממעטינן אשת אחיו מאמו אחר דילפינן בכל עריות עונש ערירי מדודתו בהיקש דר' יונה, עכ"ל.

ולענ"ד אינו משמע כן מדברי רש"י בכתובות (לא. ד"ה זר) וז"ל כרת הוא וזרעו נענשין דכתיב ערירים יהיו עכ"ל, הרי דעונש דכרת נלמד מערירי ומשמע דחדא מילתא היא. וכן בחולין (לא. ד"ה לביתה) וז"ל דימיו נכרתים וזרעו נכרת כדכתיב ערירים יהיו. וכן קצת משמע בכריתות (ב. סד"ה פסח) וז"ל וכרת הוא שמת בלא בנים ע"כ, ומשמע גם אם יש לו בנים שמתים קודם מיתתו. ושו"ר בכלי חמדה (ס"פ אחרי ד"ה ובאמת) שכ' "לולי דמסתפינא" היה מחלק בדעת רש"י כנ"ל וכדברי הערוך לנר, ושוב כתב וז"ל, ואם כי בהרבה מקומות נראה מד' רש"י דזרעו נכרתין קודם אבל י"ל דהוא לאו דוקא, עכ"ל.

¹⁶ יש לו בנים קוברן, דהי' ערירים יהיו, אין לו בנים הולך ערירי, דהי' ערירים ימותו.

עוד הקשו תוס' בשבת שם (וכן בת"י יבמות שם, ועוד) מהא דאיתא במו"ק כי הוה ר' יוסף בר שיתין שנין עבד יומא טבא לרבנן אמר השתא נפקי לי מכרת א"ל אביי נהי דנפק מר מכרת דשני מכרת דיומי מי נפק מר, הא לרש"י היה אפשר להשיב נהי דנפק מר מכרת דשני מכרת דבני מי נפק מר.

ויש לעיין בכוונת קושייתם, דלכאורה אין בזה שם כרת עד דאיכא בניו נכרתים וימים נקצרים, ואם היה מת בניו אחרי שנעשה בן ס', אין בזה שם כרת כיון דאין ימיו נקצרים, וכן הקשה בערוך לנר ביבמות שם, דרק בכרת דיומי שהיא מיתה חטופה ואינו כרת גמור שענשו הכתוב יש לחשוש לאחר בן ס', ואילו בכרת גמור ס"ל לרש"י שיש כרת דשנים וגם מיתת בנים, וכיון דליכא כרת דשנים גם מיתת בנים לא יהיה דאין כרת לחצאין. ושו"ר שכן דחה קושית הריב"א בספר ראבי"ה (סי' תתקי"ח) דהיאך היה יוצא מכרת ובניו יתחייבו בחטאו, אלא ש"מ מדיצא הוא מכרת גם בניו לא יתחייבו בחטאו. וכ"כ ביש"ש (יבמות פ"ו ס"ח), ובאר בשדה (פ' לך י"ז י"ד)¹⁷.

ובתוס' שבת שם ועוד ראשונים תירצו לדעת רש"י דגמ' דמו"ק מיירי כשאין לר' יוסף בנים קטנים, ודוקא קטנים נענשים בעון אביהם ולא גדולים כדמשמע בפירקין (לב:) ¹⁸ עכ"ד. [ובת"י ביבמות הוסיף דהיה לו בנים גדולים שאינם אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם ע"כ, ואולי נפק"מ בין תוס' לת"י אם נענשים גדולים שאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם].

והנה, בכל מקום שהזכיר רש"י שבכרת הוא מת בלא בנים לא הזכיר שמיירי דוקא בבנים קטנים. ועוד, הא בפ' לך לך עה"פ ואנכי הולך ערירי (ט"ו ב') פירש"י וז"ל מנחם בן סרוק פירשו לשון יורש כו' כך לשון ערירי חסר בנים כו', ולי נראה ער ועונה מגזרת ולבי ער, וערירי לשון חורבן וכו'.

¹⁷ ובבאר בשדה כ' לדחות דהך ראיא ממו"ק אזיל אליבא דר"ת, וס"ל דלא כרש"י אלא דבכל כרת נענש בחדא מתרת, או הולך ערירי או מת קודם זמנו, ושפיר ה"ל לאביי להקשות על ר' יוסף מי נפק מכרת דבני דלעולם זה נחשב ככרת גמור כל היכא דאיכא חדא מתרוייהו, עכ"ד, ויש לדון בזה מקושת הראשונים מהא דזקן שאכל חלב מי הודיעו שהוא בכרת ולפירש"י כשזרעו נכרת אז ידע שהוא בכרת (ומיושב לפי הראבי"ה ודעמיה יע"ש), ולפי הנ"ל אי"ז קושיא אליבא דרש"י דבעי תרוייהו רק אליבא דר"ת. וע"ע היטב בזה בחי' ר"ת עה"ת (פ' אחרי מות י"ז ט').

¹⁸ איתא התם רבי אומר בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים. ובהמשך שם, תניא, רבי נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם, ואשתו מפלת נפלים, ובניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים. וע"ע סוטה (יג:) ועוד. ויע' בחכמת שלמה (או"ח סי' רכ"ה בסופו). ואגב, לכא' משמע דגם בנות בכלל עונש ערירי, דהא איתא בניו ובנותיו של אדם, ומסתברא דה"ה בעון נדרים ג"כ ולא דוקא נקט בנים למעוטי בנות אלא ה"ה בנותיו. ובפרט למש"כ הר"מ בהל' תשובה (פ"ו ה"א) דנענשין הקטנים כי קנינו הם, וא"כ ה"ה בנותיו בכלל, וכ"כ בפמ"ג (או"ח רכ"ה סק"ה) בהדיא. ומעתה יש להקשות בדברי רש"י בעירובין (סג:) דאיתא שם לא נענש יהושע אלא בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה ופירש"י לא נענש יהושע להיות ערירי אלא וכו'. ובמגילה (יד:) איתא דבני לא הוו ליה בנות הוו ליה, אלמא דמקרי ערירי אף שבנות הוו ליה. ויע"ש ברש"י ובמגדים חדשים עירובין שם באורך מש"כ בזה. ואפי' אם ס"ל לרש"י דגם אם יש בנות הרי זה נחשב כבלי יורש וחורבן, מ"מ אמאי לא יגרע משאר עונשים דגם בנותיו בכלל דהלא הביאו תוס' מהתם לענין כרת, ועוד הא כ' רש"י (קדושים כ' כ') כתרוממו בלא ולד, ויע' לקמיה בזה, וצ"ע.

הרי משמע לשני הפירושים של רש"י דפירושו של ערירי היינו דמת בלא בנים כלל. ותמיהני שלא מצאתי שהעירו מדברי רש"י עצמו הנ"ל על דברי הראשונים שנקטו בדעת רש"י דמיירי דוקא בבנים קטנים. ושו"ר בס' באר בשדה (פ' קדושים כ' כ') שכ"כ¹⁹. ויע' באבן עזרא (פ' לך לך י"ז י"ד) וז"ל וי"א כי כרת שיכרת שמו במות זרעו על כן אמר הכתוב "מעמיה", כי מי שיש לו בנים כאילו הוא חי ושמו לא נכרת²⁰, ע"כ, ומשמע דס"ל דגם בנים גדולים בכלל, וכן כתב בלבוש האורה שם כביאור האבן עזרא אלא דהוסיף דכשהם גדולים הם נענשים בעון עצמם ולא ימות הבן בעון האב, ולכא' לא משמע כן מדברי האבן עזרא.

אולם ס"ל לבעלי התוס' הבינו בדעת רש"י דהא כתיב לא יומתו האבות על הבנים, וכ' הגור אריה (בפ' לך שם ובפ' קדושים שם), שהבנים הקטנים הם הענפים ונמשכים אחר השורש, ואין להן זכות עצמן. והביאו ראיה מעון נדרים דבנים קטנים מתים, ולכא' מאי שייטיה לעונש כרת, דלמא בכרת החמור כל הבנים מתים, וצ"ב בכל זה.

והנראה בזה דיש לחקור בדעת רש"י בהא דנקצרו ימיו וכריתת בניו האם העונש כרת הוא עונש לדידיה כשאר עונשים דעלמא וכריתת בניו הוי הוספה וחומר בעונש המגיע לו, או דלמא העונש כרת חלוק משאר עונשים בהא דאיכא כריתה מכל מהותו מהעולם, ויש שם כריתה מסוים, דלא נזכר משמו מאומה וממילא חלק מזה הוא כריתת בניו. מדברי רש"י שכ' כרת היינו ערירי לכאורה משמע דכריתת בניו הוי חלק בעצם מהעונש כרת, ולכן גם בנים גדולים נענשים שלא ישאר זכר משמו בעולם. אולם תוס' ס"ל דע"כ הוי כשאר עונשים דעלמא, ולכן ס"ל דדוקא בנים קטנים נענשו כיון דהם בכלל העונש שמגיע אליו דהם נמשכים אחריו, אבל בנים גדולים שיש להם זכות עצמו אינם נענשים ואינם חלק מעיקר העונש כרת דהוא רק לדידיה. ולשיטתם שפיר הביאו ראיה מגמ' דשבת גבי דנדר דבנים קטנים מתים דאין להקשות הלא כרת שאני, דלעולם כרת הוי כשאר עונשים דעלמא, וכמו דמצינו בחלק משאר עונשים דדוקא בנים קטנים מתים כיון דהם נמשכים אחריו, ה"נ בעונש כרת.

ולפי"ז לכאורה י"ל עוד נפקא מינה האם שייך שהבנים שמתים יקום לתחיה כמעשה דרבה ור"ז (מגילה ז:) והרבה כיו"ב, דאם נימא דזה עונש כללי

¹⁹ ושמעתי דאולי יש לדחות דכוונת רש"י דאצל אברהם אע"ה פירושו של ערירי היינו שאני הולך בלי יורש, אבל לענין עונש ערירי ע"כ זה דוקא בנים קטנים. ואבל גבי יהושע בהערה דלעיל עדיין קשה דגם מצד פירושו של ערירי וגם מצד העונש הרי בנות בכלל כמש"נ לעיל. ודלמא י"ל דכוונת רש"י דאצלו נחשב ערירי כיון דלא היה לו בנים וזה מה שחסר לו, וכמו אצל אברהם שהיה חסר לו הכל, אבל בעלמא בנותיו בכלל, וכה"ג מצינו ביבמות (נה). ואי כתב רחמנא ערירים ימותו, ה"א מחטאיה ואילך, אבל מעיקרא לא, אלמא דבעצם משמעות ערירי אפשר דרק מכאן ואילך ימותו, ועדיין צ"ע.

²⁰ ויע' מש"כ בר' בחיי הנ"ל בקרא ד"מעמיה".

שישאר בלי יורש וימחה שמו מן העולם אז לא שייך שהבנים יקומו לתחיה כי נגזר עליו שלא יהיה לו זכר בעולם, אולם אם נימא דעונש כרת הוא עליו דוקא ומה שבניו מתים היינו בנים קטנים בדוקא וזה המשך לעונש המגיע לו, אז שפיר שייך שיקומו לתחיה כי לא נגזר עליהם כלום רק הוא נענש שימותו בניו הקטנים בחייו וזה נתקיים, ר"ל נגזר על הבן מיתה, אבל לא שלא יחיה.

עוד הקשו הראשונים²¹ על פירש"י מהא דאיתא התם מת בחמשים שנה זו היא מיתת כרת, ואמר רבה מחמשים ועד ששים שנה זו היא מיתת כרת, והאי דלא חשיב להו משום כבודו של שמואל הרמתי שמת בחמשים ושתים שנה וקרי ליה למיתתו של שמואל כרת אף על פי שהיו לו בנים, שנאמר (שמואל א' ח' א') ויהי כי זקן שמואל כו' ולא הלכו בניו בדרכיו, הרי שבכרת הוא נכרת ואין זרעו נכרת. ובמזרחי (פ' לך שם²²) וגור אריה (פ' קדושים שם) ובבאר שבע (ריש כריתות) תירצו ע"פ דברי ר"ת הנ"ל וקרא דשמואל בבנים גדולים מיירי²³.

עוד תי' בבאר שבע בריש כריתות וז"ל, שיש חילוק גדול בין כרת סתם לבין מיתת כרת, דכל היכא דקאמר כרת סתם כולל כרת דשני כרת דיומי כרת דבנים, לאפוקי היכא דקאמר מיתת כרת אינו כולל כרת דבנים רק כרת מיתת עצמו, כמו שאמרו המת בשלשה ימים זו מיתת כרת. וזהו שדייק בלשונו לומר מת קודם ששים שנה זהו מיתת כרת, ולא אמר בקצור זהו כרת עכ"ל²⁴.

עוד הקשו בראשונים²⁵ על פירש"י מהא דאיתא בירושלמי (ביכורים פ"ב ה"א, הובא בתוס' מו"ק שם) אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי (במדבר ד י"ז) כלומר אל תמהרו כרת שלהם להכריתם מעבודתם קודם חמשים שנה, ומדמה זה לכרת אף על פי שהיו ללויים בנים²⁶.

והנה, הנצי"ב²⁷ הוכיח כשיטת רש"י מהא דאיתא בכתובות (ל.) רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין, מה שבת מתחייב

²¹ סמ"ג (ל"ת ק"ט), יראים (סי' כ"ד), וע"ע בשערי תשובה (ש"ג אות קכ"ד) מש"כ בזה.

²² ובפ' קדושים (כ' כ') הניח בצ"ע וכבר העירו עליו בשאר מפרשי רש"י שם.

²³ ומהא דלא תירצו כן בסמ"ג ויראים משמע דס"ל דליכא לחלק בין בנים גדולים ובנים קטנים בדעת רש"י ודלא כדברי ר"ת בזה, וכ"כ ביד דוד מו"ק שם.

²⁴ וע"ע מש"כ בשערי תשובה (שער ג' אות קכ"ד) וע"ע מש"כ ליישב בדרשות ח"ס (ז' לאב עמוד שי"ט). וע"פ דברי הערל"ג שחילק בין כרת לערירי בדעת רש"י דדוקא בערירי מתים הבנים בחייו משא"כ בכרת אפשר שימותו אח"כ, אולי י"ל דמה שיש לו בנים אי"ז ראייה דלא מקרי כרת. וכן י"ל לק' הראשונים הובאו לקמיה מאל תכריתו.

²⁵ סמ"ג ויראים הנ"ל.

²⁶ וע"ע אבנ"ז הנ"ל, וע"פ דבריו אולי י"ל דעת רש"י דכל החיוב הוא מיתה ביד"ש וליכא עונש דבניו נכרתין, ויע' שו"ת אלף המגן (סי' ב' עמ' י"ד ד"ה שוב).

²⁷ בקדמת העמק (ב' י"א), ובמרומי שדה יבמות ב., ועמק הנצי"ב (בספרי, פ' בהעלותך פסקא י"ב עמ' רכ"ג), וברכת הנצי"ב (מכילתא פ' בא סי' ח')

בנפשו ופטור מן התשלומין, אף יום הכפורים (שהוא בכרת) מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין. מ"ט דר' נחוניא בן הקנה, אמר אביי נאמר אסון בידי אדם (לא יהיה אסון דמשתעי במיתת ב"ד למימר דהיכא דליכא מיתת ב"ד משלם דמי ולדות), ונאמר אסון בידי שמים (ויאמר לא ירד בני עמכם כי אחיו מת הוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך), מה אסון האמור בידי אדם פטור מן התשלומין, אף אסון האמור בידי שמים פטור מן התשלומין כו', רבא אמר טעמא דרבי נחוניא בן הקנה מהכא ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו, אמרה תורה, כרת שלי כמיתה שלכם, מה מיתה שלכם פטור מן התשלומין, אף כרת שלי פטור מן התשלומין. מאי איכא בין רבא לאביי, איכא בינייהו זר שאכל תרומה (במזיד הוא במיתה בידי שמים ולא בכרת), לאביי פטור (מתשלומין דנפקא ליה מאסון בידי שמים וכל אסון במשמע בין במיתה בין בכרת), ולרבא חייב, ע"כ, דברי הגמ'.

והנה אביי יליף מבנימין דמיתה בידי שמים גם כן פטור מתשלומין אליבא דר' נחוניא בן הקנה, ולשיטת התוס' קשה מנא לן, הא בנימין הרבה לפני חמשים שנה היה אז, ולשיטתם הרי זה כרת ולא מיתה בידי שמים, אלא צ"ל כפירש"י דכרת הוא וזרעו נענשים, וידוע דלבנימין היה כבר בנים, משום הכי לא נחשב אסונו אלא מיתה ולא כרת, עכ"ד הנצי"ב²⁸.

אולם לכא' עדיין יש להקשות גם אליבא דרש"י, נהי דחזינן דמיתה ביד"ש פוטרת מן התשלומין אבל מנ"ל לר"נ בן הקנה שגם כרת פטור מן התשלומין. וי"ל דק"ו הוא, דאם מיתה ביד"ש פוטרת מן התשלומין כש"כ דכרת דחמיר טפי תפטר מן התשלומין, ויע' לקמן בענין חומרא דכרת ממיתה ביד"ש. ותדע, שהרי הק' הטורי אבן במגילה (ז:): לדברי אביי אמאי נקט ר"נ בן הקנה דיום הכפורים כשבת, הלא ה"ל למנקט דמיתה ביד"ש פוטרת מן התשלומין וממילא גם כרת פטור מן התשלומין. ויע' בשו"ת מהרי"ל דיסקין בכתבים (סי' ס"א) שהק' לרש"י דלא מצינו כרת בבנימין, ויישב דמשכחת חשש דכרת בכרת דיומי שימות מיתה חטופה, ויע"ש מש"כ ליישב דעת הריב"א ג"כ. וכנראה דלית ליה הך דאם מיתה ביד"ש פוטרת מן התשלומין כש"כ דכרת פוטרת וכדברי הטו"א ונצי"ב הנ"ל, ויל"ע בזה.

ג) והנה נתבאר מכל הראשונים הנ"ל דעונש כרת חמור טפי מעונש מיתה ביד"ש כל חד כדאית ליה, וכן מבואר בהדיא בגמ' בשבת שם ובחולין שם וברש"י שם ושם, וביבמות (עג:) ובכריתות (כג:), וע"ע פסחים (לב:) ור' דוד וחי' הר"ן שם, ויבואר לקמן.

²⁸ ושוב ראיתי בשיטה מקובצת שם שהק' מעין זה יע"ש, וצ"ב.

אולם הנה כ' הר"מ בהל' ביאת המקדש (פ"ד ה"ד) וכן טמא שטבל ועבד קודם שיעריב שמשו עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים, והשיג הראב"ד כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת, היכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה, והא איכא נמי כרת בשביל ביאת מקדש. ואיני מוצא אותו אלא בבמה אי נמי שעשה בית יד ארוכה לצינורא והיפך באיברים מבחוץ וכו' עכ"ד.

ובכסף משנה שם יישב וז"ל, ועוד יש ביניהם שהחייב מיתה בידי שמים עלה מות בחלוניו (ירמיה ט'), ובעלי חיים מקנה קנינו מתים, פרתו רועה באפר והיא מתה, תרנגולתו רועה באשפה והיא מתה, ע"כ, אלמא דבעלי חיים שלו מתים בחיוב מיתה ביד"ש משא"כ בעונש כרת, ויע' לקמן בזה. ולכא' יש לתמוה דהלא עונש כרת חמור טפי מעונש מיתה ביד"ש, וכן תמה בשער המלך שם.

וכעין זה יש לציין בהא שהק' בקול הרמ"ז ריש כריתות למה לא שנה התנא גם חייבי מיתות בידי שמים כמו חיובי מלקות ומיתת ב"ד וחיובי כרת, ונ"ל שלא רצה לשנות אלא כל מה שנעשה בידי אדם שצריך להעשות מעשה ופועל להתקן, משא"כ מיתה בידי שמים כי המשפט לאלקים הוא ואין בני אדם מטפלים בו וכמו שהוא בכריתות שיוכלו להנצל במלקות עכ"ל. וכ' בערוך לנר שם דמזה נראה שדעתו דחייבי מיתה בידי שמים שלקו לא נפטרו ידי מיתה כמו חייבי כריתות שלקו, ולא נלענ"ד כיון דכרת חמור ממיתה בידי שמים, וא"כ אם מכרת נפטר על ידי מלקות כל שכן ממיתה בידי שמים דקיל יותר, עכ"ל, וע"ע באחיעזר (ח"א סי' כ' סק"ז).

וכן יש להביא מש"כ בקרבן אהרן (ויקרא פ"ד ה"ח) דמיתה ביד"ש חמורה יותר מכרת, ותמהו עליו באחרונים דאישתמיטתיה ש"ס ערוך הנ"ל דכרת חמורה, כן הק' בזית רענן ויקרא, וכן במנחת חינוך (בקומץ מנחה, מ' קט"ו ד"ה וראיתי) ובפמ"ג בתיבת גמא (ויקרא אות ב'), ובאבני מילואים בהג"ה (סי' קע"ד ד"ה ולפמ"ש).

ונראה ליישב דעת הכס"מ בפשיטות²⁹, דמקור דבריו נמצאים בשערי תשובה לר' יונה (ש"ג אות ק"ז) וז"ל, ההפרש אשר בין מיתה וכרת, כי חיוב המיתה, עליו לא על זרעו, ובעונש הכרת, הוא וזרעו נכרת. אולם אמרו רבותינו זכרונם לברכה כי על ענין אחד ועל צד ינשא חומר המיתה בידי שמים מן הכרת, כי מי שהוא חייב מיתה בידי שמים עולה מות בחלונותיו, ובעלי חיים מקנה קנינו מתים, פרתו רועה באפר והיא מתה, תרנגולתו רועה באשפה והיא מתה, וידבק המות בו עד כלותו אותו, עכ"ל. הרי

²⁹ אולם לכא' אין ליישב דברי הקרבן אהרן עפ"ז דהלא משמע מדבריו דמיתה ביד"ש חמירה טפי מכרת לכל דבר. אלא שראיתי ביד שאול (סי' רט"ו אות ט') לבעל השו"מ דע"פ דברי השערי תשובה ניחא דברי הקרבן אהרן, וצ"ע.

דלעולם כרת חמורה טפי ממיתה ביד"ש, רק בענין א' במה שבעלי חיים שלו מתים הוי מיתה ביד"ש חמור טפי מכרת. [ומקור דברי ר' יונה, יע' ילקו"ש הושע (תקל"ג), ירושלמי סוטה (פ"א ה"ז), במדבר רבה (ט' כ"ד)].

ואיתא בפסחים (לב:) האי תנא, מעיקרא אלימא ליה כרת (דכרת חמירא), ולבסוף אלימא ליה מיתה, ודחה דלעולם כרת אלימא. וביארו ר' דוד והר"ן משום דניחא ליה לאקשוויי דידיה אדידיה קאמר הכי, אבל ודאי ליכא למימר דאלימא מיתה מכרת וכדמסיק. אולם, יע' בתוס' ר' פרץ שם שכ' כדברי ר' יונה הנ"ל וז"ל, וא"ת היכי ס"ד דמקשה דמיתה חמורה, הא כולי עלמא ידעי דכרת חמור. וי"ל דמ"מ איכא צד חומרא במיתה דליכא בכרת, כדקאמרינן בירושלמי דמחוייב מיתה הולך לתמיון מממונו משא"כ בכרת, כך פירש הר"ר שמואל מאירירא, עכ"ל.

ובזה נלענ"ד לבאר גמ' דשבת (כה.) ויבמות (עג:), דאיתא התם אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן ולא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר (מעשר שני), אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת. ואימא ממנו אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא. לאו קל וחומר הוא, מה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא, קדש חמור לא כל שכן, אי הכי, תרומה נמי, לימא קל וחומר הוא. הא כתיב ממנו. ומה ראית, מסתברא, קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ס, פיגול, נותר, קרבן מעילה, וכרת, אסור לאונן. אדרבה, תרומה לא ממעיטנא, שכן מחפ"ז סימן מיתה (בידי שמים), חומש, ואין לה פדיון, ואסורה לזרים. הנך נפישן, ואיבעית אימא, קדש חמור, שכן ענוש כרת, ע"כ הגמ'.

ופירש"י כרת בקדש טמא היינו לאוכלה בטומאת הגוף, ומיתה בידי שמים בתרומה היינו בכהן טמא ג"כ. והק' הריטב"א דמה שפרש"י מיתה לאוכלה בטומאת הגוף, לא נהירא, דהא בקדשים חמיר טפי דאיכא כרת דחמיר כדאיתא בסמוך ובכל דוכתא, לכך פירש ר"י ז"ל מיתה לזר האוכלה מה שאין כן בקדשים דאשכחן בהו היתירא לזרים (כגון שלמים), ואף על גב דהא קאמר ואסורה לזרים היינו משום דבקדשים אפי' איסורא ליכא, עכ"ל. וכה"ג הק' בתוס' יבמות שם בזה"ל וא"ת דמעיקרא אלימא ליה כרת ולבסוף אלימא ליה מיתה, וי"ל דהשתא לאו מאוכל בטומאת הגוף פריך אלא מזר האוכלה וכו'. וכוונת קושיתם ותירוצם היא כדברי הריטב"א הנ"ל³⁰. וכן הק' בתו"י ותוס' ר"פ יבמות שם, ובתוה"ר שם ושם, ותירצו דמיתה לזר האוכלה.

ובאמת דברי רש"י תמוהים לכאורה, דבכל מקום דאיתא מה ראית כו' מתסברא כו', אדרבה כו', הש"ס מונה החומרות שבזה מה שאין בזה

³⁰ והא דמסיק בסוף ואב"א קדש חמור שכן ענוש כרת, פי' הריטב"א דכיון דאיסור אכילה בטומאה איתיה הכא והכא, ובקדש איכא כרת ובתרומה ליכא אלא מיתה, היא הנותנת דקדש חמור.

והחומרות בזה מה שאין בזה, ואילו הכא לדברי רש"י הלא בין בקדש ובין בתרומה הש"ס מונה חומרא שבקדש דהאוכלה בטומאת הגוף בכרת וחומרא שבתרומה שהאוכלה בטומאת הגוף במיתה, וצ"ע דאם מה שבקדש איכא כרת הוי חומרא, ממילא מה שבתרומה איכא מיתה לא הוי חומרא, וכן להיפך, וצ"ע.

אולם ע"פ מש"נ א"ש, דבצד א' עונש מיתה ביד"ש חמיר טפי מעונש כרת, ולכן דוקא כאן היה אפשר לפרש דבאותו עבירה דהאוכלה בטומאת הגוף איכא חומרא בקדשים ואיכא חומרא בתרומה, דזה בכרת וזה במיתה ביד"ש, ובתרויהו איכא חומרא בזה מה שאין בזה. ומסיק דקדש חמור שכן ענוש כרת, ר"ל דבעונש הכללי, כרת חמיר טפי כיון דימיו נקצרין ובניו נכרתין משא"כ במיתה בידי שמים דליכא אלא ימיו נקצרין וכדפרש"י התם. ושור'ר בערל"נ יבמות שם בתירוץ השני דפי' כע"ז, והנאני שכוונתי לדבריו³¹.

גם יש ליישב ע"ד הנ"ל ע"פ דברי הראב"ד (בספרא פ' ויקרא דבורא דחובה פרשתא י"א פי"ט אות ח') דגם ס"ל דאיכא חומרא בצד א' במיתה ביד"ש מבכרת, דהמיתה בידי שמים יותר קרובה מן הכרת, דבכרת מת בחמשים, אבל המיתה אין ממתניין לו עד כאן, ומאידך בכרת בניו נענשין אבל במיתה אין בניו נענשין על ידו וכו', עכ"ל³². אלא דקצת יש להקשות לפי זה, אמאי הוקשה ליה להראב"ד בהל' ביאת המקדש ע"ד הר"מ היכי משכחת טבול יום ששימש במיתה הא כבר נתחייב כרת בכניסתו, הא י"ל כדברי הכס"מ דבצד א' איכא חומרא במיתה ביד"ש טפי מבכרת, וה"נ ס"ל להראב"ד במה דמתקרב מיתתו יותר למי שמחויב מיתה ביד"ש טפי ממי שמחויב כרת.

אשמח לקבל הערות: אברהם הבר, דוא"ל: chayeivraham@gmail.com

³¹ ויש לתמוה בתוס' ר"פ יבמות אמאי לא תי' כדבריו בפסחים הנ"ל וכת' דידן בגמ' כאן דבצד א' מיתה ביד"ש חמיר טפי ולכן אלימא ליה מיתה ונחשב מיתה ביד"ש כחומרא מה שאין בכרת, וצ"ע.
³² וקצת משמע שם דעפ"ז פירש הא דאיתא בפסחים מעיקרא אלימא ליה כרת ולבסוף אלימא ליה מיתה, וכדברי ר' פרץ ביסוד הדברים.